

JACEK DUDA
KANCELARIA
ADWOKACKA

ODPIS

Kraków, dnia 22 października 2021 roku

Trybunał Konstytucyjny
Al. J.C. Szucha 12a
00-918 Warszawa

Skarżący: A T

reprezentowany przez:

adw. Jacka Dudę, nr wpisu KRA/ADW/3804, Kancelaria Adwokacka
ul. Wizjonerów 5/51, 31-356 Kraków,
e-mail: kancelaria@jacekduda.pl, telefon: 603630463,
telefaks: nie posiadam;

Uczestnicy postępowania:

Sejm Rzeczypospolitej Polskiej
Prokurator Generalny

SKARGA DO TRYBUNAŁU KONSTYTUCYJNEGO

W imieniu skarżącego A T , pełnomocnictwo wraz z dowodem uiszczenia opłaty skarbowej w załączeniu, na podstawie art. 79 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej (Dz.U. z 1997 roku, nr 78, poz. 483 z późn. zm., dalej: Konstytucja), w związku ze stanowiącym ostateczne orzeczenie o wolnościach i prawach skarżącego określonych w Konstytucji prawomocnym wyrokiem Sądu Okręgowego w N z dnia maja 2021 roku, sygn.

- I. zaskarżam będący podstawą wydania powołanego wyroku przepis art. 42 § 3 kodeksu karnego (ustawa z dnia 6 czerwca 1997 roku Kodeks karny, t.j. Dz.U. z 2020 roku, poz. 1444 z późn. zm., dalej: k.k.) w zakresie, w jakim przewiduje on orzeczenie dożywotniego zakazu prowadzenia wszelkich pojazdów mechanicznych wobec sprawcy przestępstwa z art. 178a § 4 k.k.,
i w konsekwencji wnoszę o stwierdzenie, że przepis ten jest we wskazanym wyżej zakresie niezgodny:

- 1) z art. 10 ust. 1 Konstytucji i art. 45 ust. 1 Konstytucji w zw. z art. 175 ust. 1 Konstytucji w zw. z art. 173 Konstytucji;
- 2) z art. 31 ust. 1 Konstytucji i art. 52 ust. 1 i 2 Konstytucji w zw. z art. 31 ust. 3 Konstytucji;
- 3) z art. 32 ust. 1 Konstytucji w zw. z art. 31 ust. 3 Konstytucji;

wskazując jednocześnie, że na skutek zastosowania zaskarżonego przepisu wyrokiem Sądu Rejonowego w Z   z dnia   października 2019 roku, sygn.   , utrzymanym następnie w mocy wyrokiem Sądu Okręgowego w N   z dnia   maja 2021 roku, sygn.   :

- 1) naruszone zostało konstytucyjne prawo skarżącego do rozpoznania jego sprawy przez niezależny i niezawisły sąd, dysponujący zakresem swobody w podejmowaniu rozstrzygnięcia umożliwiającym zachowanie wymogu sprawiedliwości postępowania karnego;
- 2) nieproporcjonalnie ograniczona została wolność skarżącego, w szczególności wolność poruszania się po terytorium Rzeczypospolitej Polskiej oraz swoboda opuszczenia tego terytorium;
- 3) naruszona została w stosunku do skarżącego zasada równości, wyrażająca się w nakazie traktowania osób znajdujących się w takiej samej sytuacji w taki sam sposób, a osób znajdujących się w odmiennej sytuacji w sposób odmienny, poprzez zastosowanie wobec niego względnie obligatoryjnego środka karnego w postaci dożywotniego zakazu prowadzenia pojazdów mechanicznych, stanowiącego niedopuszczalne ograniczenie dyskrecjonalnej władzy sędziowskiej, a także nieproporcjonalne do wagi popełnionego czynu zabronionego wkroczenie w prawa i wolności jednostki i prowadzącego do niezasadnego, identycznego traktowania osoby skazanej za przestępstwo z art. 178 § 4 k.k. oraz sprawcy przestępstwa z art. 173 k.k., którego następstwem jest śmierć innej osoby lub ciężki uszczerbek na jej zdrowiu, przestępstwa z art. 177 § 2 k.k. oraz z art. 355 § 2 k.k., popełnionego w stanie nietrzeźwości lub pod wpływem środka odurzającego lub przez sprawcę, który zbiegł z miejsca zdarzenia;

II. na podstawie art. 69 ust. 1 ustawy z dnia 30 listopada 2016 roku o organizacji i trybie postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym (t.j. Dz.U. z 2019 roku, poz. 2393,

dalej: u.t.k.) w zw. z art. 36 u.t.k. w zw. z art. 248 § 1 kodeksu postępowania cywilnego (ustawa z dnia 17 listopada 1964 roku Kodeks postępowania cywilnego, t.j. Dz.U. z 2021 roku, poz. 1805) wnoszę o dopuszczenie i przeprowadzenie dowodu z załączonych w niniejszej skardze dokumentów na wskazane w uzasadnieniu skargi okoliczności

oraz o wystąpienie do Sądu Rejonowego w Z o nadesłanie akt postępowania o sygn. , a po załączeniu ich do akt niniejszego postępowania wnoszę o dopuszczenie i przeprowadzenie dowodu ze znajdujących się w nich dokumentów:

- 1) dowodu doręczenia skarżącemu prawomocnego wyroku (k. 98);
- 2) protokołu badania trzeźwości (k. 2);
- 3) protokołu zatrzymania (k. 3);
- 4) protokołu przesłuchania świadka K. N (k. 4 5);
- 5) protokołu przesłuchania świadka B. C (k. 8 9);
- 6) protokołu pobrania krwi (k. 57);
- 7) odpisu wyroku Sądu Rejonowego w W z dnia lutego 2009 roku, sygn. (k. 51);
- 8) odpisu wyroku Sądu Rejonowego w W z dnia maja 2010 roku, sygn. (k. 76 77);
- 9) wyroku Sądu Rejonowego w Z z dnia października 2019 roku, sygn. wraz z uzasadnieniem;
- 10) wyroku Sądu Okręgowego w N z dnia maja 2021 roku, sygn. wraz z uzasadnieniem,

na okoliczność wniesienia skargi w ustawowym terminie oraz na okoliczności wskazane w uzasadnieniu niniejszej skargi;

- III. na podstawie art. 55 ust. 1 u.t.k. wnoszę o przyznanie od Skarbu Państwa Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej zwrotu kosztów postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym według norm przepisanych.

UZASADNIENIE

1. Stan faktyczny w sprawie

Złożona skarga konstytucyjna dotyczy rozstrzygnięcia o prawach i wolnościach obywatelskich, które nastąpiło w postępowaniu karnym, prowadzonym na podstawie przepisów Kodeksu postępowania karnego (ustawa z dnia 6 czerwca 1997 roku – Kodeks postępowania karnego, t.j. Dz.U. z 2021 roku, poz. 534, dalej: k.p.k.).

W dniu stycznia 2019 roku skarżący po przejechaniu niewielkiego odcinka drogi publicznej samochodem marki został zatrzymany przez funkcjonariuszy Policji do kontroli drogowej i poddany badaniu na zawartość alkoholu w wydychanym powietrzu. Badanie wykazało wynik mg/dm³. Ponieważ skarżący kwestionował wynik, pobrano od niego próbki krwi w celu wykonania analizy zawartości alkoholu w próbce krwi. Badanie wykazało promila alkoholu etylowego we krwi badanego. Tak więc pierwsze przeprowadzone badanie wskazywało na to, że skazany podczas prowadzenia pojazdu mechanicznego znajdował się w stanie nietrzeźwości w rozumieniu art. 115 § 16 pkt 1 k.k., podczas gdy drugie dokumentowało jedynie stan po użyciu alkoholu, który nie jest objęty zakresem znamion przestępstwa z art. 178a § 1 i 4 k.k.

Dowód: dokumentacja z akt postępowania karnego przed Sądem Rejonowym w Z , sygn. : protokół badania trzeźwości (k. 2), protokół zatrzymania A. T (k. 3), protokół przesłuchania świadka K. N (k. 4 – 5), protokół przesłuchania świadka B. C (k. 8 – 9), protokół pobrania krwi (k. 57).

W chwili czynu skarżący był osobą prawomocnie skazaną wyrokiem Sądu Rejonowego w W z dnia lutego 2009 roku, sygn. za przestępstwo z art. 178a § 1 k.k. oraz wyrokiem Sądu Rejonowego w W z dnia maja 2010 roku, sygn. za przestępstwo z art. 178a § 1 k.k. w zw. z art. 244 k.k. w zw. z art. 11 § 2 k.k. Wobec powyższego skierowano przeciwko niemu do Sądu Rejonowego w Z akt oskarżenia o przestępstwo z art. 178a § 4 k.k. oraz o przestępstwo z art. 222 § 1 k.k. w zw. z art. 226 § 1 k.k. w zw. z art. 11 § 2 k.k.

Dowód: dokumentacja z akt postępowania karnego przed Sądem Rejonowym w Z , sygn. : odpis wyroku Sądu Rejonowego w z dnia lutego 2009 roku, sygn. (k. 51), odpis wyroku Sądu Rejonowego w W z dnia maja 2010 roku, sygn. (k. 76 77).

Wyrokiem Sądu Rejonowego w Z z dnia października 2019 roku, sygn. , A T został skazany za przestępstwo z art. 178a § 4 k.k. na karę 6 miesięcy pozbawienia wolności oraz za przestępstwo z art. 222 § 1 k.k. w zw. z art. 226 § 1 k.k. w zw. z art. 11 § 2 k.k. na karę 4 miesięcy pozbawienia wolności. Na podstawie kar jednostkowych wymierzono mu karę łączną 8 miesięcy pozbawienia wolności. Nadto za przestępstwo z art. 178a § 4 k.k. wymierzono mu środek karny w postaci dożywotniego zakazu prowadzenia wszelkich pojazdów mechanicznych (pkt II wyroku). Apelację od tego orzeczenia wniósł obrońca skarżącego. Wyrokiem z dnia maja 2021 roku, sygn. Sąd Okręgowy w N zmienił wyrok Sądu Rejonowego w Z , rozwiązując wymierzoną karę łączną oraz orzekając w miejsce zasądzonych kar pozbawienia wolności kary odpowiednio karę oraz karę . Nadto wymierzył skazanemu karę łączną w wysokości . Jednocześnie sąd odwoławczy utrzymał w mocy orzeczenie o zastosowaniu środka karnego dożywotniego zakazu prowadzenia wszelkich pojazdów mechanicznych (pkt II wyroku).

Dowód: odpis wyroku Sądu Rejonowego w Z z dnia października 2019 roku, sygn. odpis wyroku Sądu Okręgowego w N z dnia maja 2021 roku, sygn. , załączone do skargi.

2. Ostateczne orzeczenie o prawach i wolnościach skarżącego oraz termin jego doręczenia

Wyrokiem z dnia maja 2021 roku, sygn. , Sąd Okręgowy w N ostatecznie orzekł o konstytucyjnych prawach i wolnościach skarżącego utrzymując w mocy zaskarżony apelacją wyrok Sądu Rejonowego w Z z dnia października 2019 roku,

sygn. . Wyrok ten jest prawomocny i nie został od niego wniesiony nadzwyczajny środek zaskarżenia. Ze względu na zmianę wyroku sądu I instancji w zakresie wymierzonych kar jednostkowych i kary łącznej w sprawie nie jest dopuszczalne wniesienie kasacji (art. 523 § 2 k.p.k.). Tym samym skarżący wnosi niniejszą skargę konstytucyjną na skutek wydania ostatecznego rozstrzygnięcia o prawach i wolnościach skarżącego w rozumieniu art. 79 ust. 1 Konstytucji, po wyczerpaniu przysługującej mu drogi prawnej w rozumieniu art. 77 ust. 1 u.t.k.

Odpis wyroku sądu II instancji został nadany skarżącemu w dniu 30 czerwca 2021 roku. Przesyłkę awizowano dwukrotnie w dniu 7 lipca 2021 roku, a następnie w dniu 15 lipca 2021 roku. Wobec jej nieodebrania w dniu 23 lipca 2021 roku przesyłka została uznana za doręczoną. W efekcie dniem doręczenia skarżącemu ostatecznego wyroku w sprawie jest zgodnie z art. 133 § 2 k.p.k. dzień 23 lipca 2021 roku. W związku z powyższym termin do wniesienia skargi konstytucyjnej upływa zgodnie z art. 77 ust. 1 u.t.k. z dniem 23 października 2021 roku.

Dowód: udokumentowanie doręczenia wyroku, dokumentacja z akt postępowania karnego przed Sądem Rejonowym w Z , sygn. : koperta (k. 98).

3. Przepis, na podstawie którego orzeczono o prawach i wolnościach skarżącego

Przepis art. 42 § 3 k.k. został dodany do kodeksu karnego ustawą z dnia 14 kwietnia 2000 roku o zmianie ustawy Kodeks karny (Dz.U. z 2000 roku, nr 48, poz. 548). W pierwotnej wersji przewidywał on fakultatywne orzeczenie środka karnego w postaci zakazu prowadzenia wszelkich pojazdów mechanicznych na zawsze oraz mógł zostać zastosowany wyłącznie wobec sprawcy, który w czasie popełnienia przestępstwa określonego w art. 173 lub 174 k.k., którego następstwem jest śmierć innej osoby lub ciężki uszczerbek na jej zdrowiu, albo w czasie popełnienia przestępstwa określonego w art. 177 § 2 k.k. lub w art. 355 § 2 k.k. był w stanie nietrzeźwości, pod wpływem środka odurzającego lub zbiegł z miejsca zdarzenia. Wobec powyższego przepis ten w ogóle nie dotyczył osób, które popełniły przestępstwo jazdy w stanie nietrzeźwości, a jedynie sprawców najpoważniejszych czynów przeciwko bezpieczeństwu w komunikacji, których skutkiem była śmierć innej osoby lub ciężki uszczerbek na zdrowiu.

Ustawą z dnia 12 lutego 2010 roku o zmianie ustawy Kodeks karny, ustawy Kodeks karny wykonawczy oraz ustawy Prawo ochrony środowiska (Dz.U. z 2010 roku, nr 40, poz. 227) zaostrzono regulację zakazu prowadzenia wszelkich pojazdów mechanicznych na zawsze poprzez zmianę jej charakteru z fakultatywnego na względnie obligatoryjny. W efekcie orzeczenie środka karnego na podstawie art. 42 § 3 k.k. stało się obowiązkiem sądu, z wyjątkiem sytuacji, gdy „zachodzi wyjątkowy wypadek, uzasadniony szczególnymi okolicznościami”. Odstępstwo od obligatoryjnego charakteru środka karnego zostało więc obwarowane podwójnym zastrzeżeniem, polegającym na wymogu uzasadnienia „wyjątkowego wypadku” oraz jego „szczególnych okoliczności”.

Kolejną nowelizacją kodeksu karnego ustawą z dnia 20 marca 2015 roku o zmianie ustawy Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2015 roku, poz. 541) rozszerzono obligatoryjne zastosowanie art. 42 § 3 k.k. na osoby, które popełniły również przestępstwo z art. 178a § 4 k.k. Nadto dokonano zmiany redakcyjnej tego przepisu, polegającej na zastąpieniu sformułowania „na zawsze” zwrotem „dożywotnio”. Z kolei ustawą z dnia 20 lutego 2015 roku o zmianie ustawy Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2015 roku, poz. 396) uregulowano instytucję uznania orzeczonego dożywotnio środka karnego za wykonany. Zgodnie z dodanym art. 84 § 2a k.k. jeżeli środek karny orzeczony został dożywotnio, sąd może uznać go za wykonany, jeżeli skazany przestrzegał porządku prawnego i nie zachodzi obawa ponownego popełnienia przestępstwa podobnego do tego, za które orzeczono środek karny, a środek karny był w stosunku do skazanego wykonywany przynajmniej przez 15 lat.

Rozwiązanie przewidziane w art. 42 § 3 k.k., łącznie z regulacją art. 42 § 4 k.k., stanowią najsurowszą postać środka karnego zakazu prowadzenia pojazdów (art. 39 pkt 3 k.k.). Choć środek ten deklaratywnie pełni przede wszystkim funkcję prewencyjną, zapobiegając zagrożeniom w ruchu stwarzanym przez niektórych jego uczestników, jest on instrumentem prawnokarnym o szczególnie dużym natężeniu funkcji represyjnej (W. Górski, M. Szewczyk w: W. Wróbel, A. Zoll, Kodeks karny. Część ogólna. Tom I. Część I, Komentarz do art. 1 – 52, Warszawa 2016, komentarz do art. 42, t. 2, Z. Sienkiewicz, O niektórych przejawach zaostrzania represji karnej w: A. Adamski, J. Bojarski, P. Chrzczonowicz, M. Leciak (red.), Nauki penalne wobec szybkich przemian socjokulturowych. Księga Jubileuszowa Profesora Mariana Filara, Tom I, Toruń 2012, s. 268 i n.). Jego zastosowanie

proceedzi bowiem do co do zasady czasowego wyłączenia możliwości przemieszczania się przez daną osobę jako kierowcę. Z kolei zakaz wskazany w art. 42 § 3 k.k. cechuje się szczególnie wysokim poziomem represji z kilku powodów. Po pierwsze ma on najszerszy przedmiotowy zakres zastosowania, dotycząc wszystkich pojazdów mechanicznych. Po drugie jest on orzekany obligatoryjnie, a nadto zawsze dożywotnio.

Zakres podmiotowy stosowania zakazu prowadzenia pojazdów z art. 42 § 3 k.k. w wyniku kilkukrotnych nowelizacji kodeksu karnego ma niejednorodny charakter. Z jednej strony bowiem dotyczy on sprawców najpoważniejszych czynów zabronionych przeciwko bezpieczeństwu w komunikacji, charakteryzujących się najdalej idącym skutkiem w postaci ciężkiego uszczerbku na zdrowiu innej osoby lub śmiercią innej osoby (art. 173 k.k., art. 177 § 2 k.k., art. 355 § 2 k.k.), a przy tym dodatkowo kwalifikowanych poprzez okoliczność znajdowania się przez sprawcę w stanie nietrzeźwości w chwili czynu lub jego ucieczkę z miejsca zdarzenia. Z drugiej strony nowelizacją z 20 marca 2015 roku rozszerzono zastosowanie tej szczególnej postaci zakazu prowadzenia pojazdów również na sprawców formalnego przestępstwa prowadzenia pojazdu w stanie nietrzeźwości z art. 178a § 4 k.k.

Przepis art. 42 § 3 k.k. w brzmieniu obowiązującym od dnia 1 lipca 2010 roku został zastosowany wobec skarżącego w wyroku Sądu Rejonowego w Z z dnia października 2019 roku, sygn. , w którym orzeczono wobec niego środek karny dożywotniego zakazu prowadzenia wszelkich pojazdów mechanicznych (pkt II wyroku). Wyrok został w tym zakresie utrzymany w mocy wyrokiem Sądu Okręgowego w N z dnia maja 2021 roku, sygn. i z tym dniem stał się prawomocny.

4. Konstytucyjne prawa i wolności skarżącego naruszone na skutek zastosowania zaskarżonego przepisu

1) Prawo do sądu

Zgodnie z art. 45 ust. 1 Konstytucji każdy ma prawo do sprawiedliwego i jawnego rozpatrzenia sprawy bez nieuzasadnionej zwłoki przez właściwy, niezależny, bezstronny i niezawisły sąd. Uregulowane w tym przepisie prawo do sądu stanowi zarówno osobiste publiczne prawo podmiotowe, jak i podstawowy środek ochrony konstytucyjnych wolności i praw. Na prawo

to składa się prawo dostępu do sądu (prawo uruchomienia procedury przed sądem), prawo do odpowiedniego ukształtowania tej procedury zgodnie z wymogami sprawiedliwości oraz prawo do orzeczenia sądowego, czyli do uzyskania wiążącego rozstrzygnięcia sprawy (zob. P. Tuleja w: P. Tuleja (red.), *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz*, Wolters Kluwer 2021, Komentarz do art. 45). Realizacja prawa do sądu wymaga, aby organ ten charakteryzował się określonymi cechami wskazanymi w Konstytucji. Obejmuje ono więc prawo do takiego ukształtowania ustroju i pozycji sądów w systemie organów państwa oraz ich kompetencji, które umożliwić będą rozpoznanie sprawy zgodnie z zasadą sprawiedliwości i jawności. W konsekwencji art. 45 ust. 1 Konstytucji musi być odczytywany łącznie z przepisami rozdziału VIII Konstytucji, określającymi ustrój, właściwość i strukturę sądownictwa. W szczególności przepisy ustawowe muszą uwzględniać zasadę odrębności władzy sądowniczej od innych władz (art. 173 Konstytucji) oraz zasadę sprawowania wymiaru sprawiedliwości wyłącznie przez sądy (art. 175 ust. 1 Konstytucji).

Art. 175 ust. 1 Konstytucji wskazuje, że wymiar sprawiedliwości w Rzeczypospolitej Polskiej sprawują: Sąd Najwyższy, sądy powszechne, sądy administracyjne oraz sądy wojskowe. Nie ulega wątpliwości, że odpowiedzialność karna stanowi w całości domenę wymiaru sprawiedliwości. Aby zasada odrębności władzy sądowniczej (art. 173 Konstytucji) oraz sprawowania wymiaru sprawiedliwości przez sądy była zrealizowana, rola sądu nie może zostać ograniczona jedynie do mechanicznego realizowania woli ustawodawcy. W konsekwencji konstytucyjnym wymogiem nałożonym na ustawodawcę jest takie ukształtowanie struktury i granic sankcji karnych, aby sąd rozpoznający konkretną sprawę dysponował narzędziami do wymierzania kary z uwzględnieniem okoliczności popełnionego czynu, osoby sprawcy i stopnia jego winy. Ów wymóg jest realizowany w kodeksie karnym poprzez system sankcji względnie oznaczonych. Oznacza to, że ustawodawca określa stosunkowo szerokie granice zagrożenia karą (lub innymi środkami o podobnym charakterze), a orzekający w konkretnej sprawie sąd dokonuje wyboru kary adekwatnej do okoliczności. Każde ograniczenie ram, w jakich następuje wymierzenie kar i środków karnych w kodeksie karnym, stanowi przekazywanie kompetencji wcześniej zarezerwowanych dla sądu ustawodawcy. Ograniczenia takie mają charakter stopniowalny i przy ich odpowiednim natężeniu mogą prowadzić do naruszenia art. 10 Konstytucji. Z kolei kodeksowe zasady wymiaru kary w postaci zasady swobodnego uznania sądu w zakresie wymiaru kary i środków

karnych (art. 53 k.k.), zasady indywidualizacji sankcji karnej (art. 55 k.k.) oraz zakazu wymierzania sankcji karnej przekraczającej swoim rozmiarem stopień winy (art. 53 § 1 k.k.) kształtują konstytucyjnie gwarantowane prawo do sądu, obejmujące obowiązek takiego ukształtowania przez ustawodawcę procedury karnej, aby zapewniona była możliwość sprawiedliwego i jawnego rozpatrzenia sprawy. Celem podmiotowego prawa do sądu w zakresie prawa karnego jest zapewnienie adekwatności kar i środków karnych wobec czynu sprawcy. W konsekwencji należy przyjąć, że takie ukształtowanie sankcji karnych, które wyłączać będzie zasadę sędziowskiego uznania w ramach podejmowania konkretnych rozstrzygnięć oraz uniemożliwiać dostosowanie sankcji do okoliczności konkretnego czynu, a w szczególności stopnia winy sprawcy, stanowi naruszenie art. 45 ust. 1 Konstytucji w zw. z art. 175 ust. 1 i art. 173 Konstytucji (zob. E. Łętowska, Kara za zabójstwo kwalifikowane problematyka konstytucyjna, *Państwo i Prawo* 2006, z. 10, s. 16–24, A. Sakowicz, Sankcja bezwzględnie oznaczona (uwagi krytyczne na tle art. 148 § 2 k.k.), *Państwo i Prawo* 2006, z. 5, s. 20 i n., W. Wróbel, Krytycznie o zaostrzeniu odpowiedzialności za przestępstwa komunikacyjne, *Państwo i Prawo* 2001, z. 7, s. 63–64, D. Kucyper, D. Kwiatkowski, W. Płóciennik, Sprawozdanie z V Krakowskiego Forum Karnistycznego „Prokonstytucyjne stosowanie prawa karnego (Kraków, 9 VI 2017), *Czasopismo Prawa Karnego i Nauk Penalnych* 2018, z. 1, s. 12–15).

2) Wolność poruszania się po terytorium Rzeczypospolitej Polskiej oraz swoboda opuszczenia tego terytorium, zasada proporcjonalności

Wolność poruszania się stanowi jedną z podstawowych wolności przynależnych osobom znajdującym się pod władzą Rzeczypospolitej Polskiej. Stanowi ona tradycyjną, klasyczną wolność jednostki, którą postrzegać można jako szczególny przejaw wolności osobistej (art. 31 ust. 2 zd. drugie Konstytucji), jak i prawa decydowania o swoim życiu osobistym (art. 47 Konstytucji). Wolność poruszania się oznacza swobodę przemieszczania się na terenie Polski oraz opuszczania jej terytorium, która to swoboda zawsze jest uwarunkowana stanem rozwoju technologicznego społeczeństwa. Swobodne przemieszczanie się oznacza taki sposób zmieniania miejsca pobytu, który jest skuteczny i odpowiadający możliwościom, jakimi w danej chwili dysponują obywatele. W konsekwencji ograniczeniem wolności poruszania się będzie nie tylko całkowite uniemożliwienie opuszczenia danego miejsca lub uniemożliwienie

dostania się na określony obszar, ale również uniemożliwienie wykorzystania konkretnego sposobu komunikacji.

Nie ulega wątpliwości, że poruszanie się za pomocą pojazdu mechanicznego, w szczególności samochodu, do miejsca własnego wyboru, stanowi jeden z podstawowych sposobów realizowania wolności przemieszczania się. W obecnej rzeczywistości społecznej, uwzględniając niedostatki funkcjonowania komunikacji zbiorowej oraz możliwości przemieszczania się bez użycia pojazdu, niejednokrotnie stanowi warunek korzystania z innych praw i wolności obywatelskich, takich jak prawo wyboru miejsca zamieszkania (art. 52 ust. 1 Konstytucji), prawo uczestniczenia w obrzędach religijnych (art. 53 ust. 2 Konstytucji), prawo dostępu do służby publicznej (art. 60 Konstytucji), wolność wyboru i wykonywania zawodu oraz wyboru miejsca pracy (art. 65 ust. 1 Konstytucji), prawo do ochrony zdrowia (art. 68 ust. 1 Konstytucji) czy prawo do nauki (art. 70 ust. 1 Konstytucji). Nie ulega wątpliwości, że brak możliwości korzystania z pojazdu mechanicznego, w szczególności w przypadku osób nie mieszkających w dużych miastach, stanowi zasadnicze ograniczenie dostępu do usług publicznych i wydarzeń kulturalnych.

Konstytucyjnie chroniona wolność poruszania się może podlegać ograniczeniom przewidzianym w ustawie. Ograniczenia te zawsze jednak muszą być wprowadzane zgodnie z zasadą proporcjonalności, wyrażoną w art. 31 ust. 3 Konstytucji. Zasada ta składa się z trzech zasad szczegółowych, które tworzą tzw. test proporcjonalności. Pierwszą z nich jest zasada konieczności, zgodnie z którą ograniczenie praw konstytucyjnych jest dopuszczalne tylko przy użyciu środków prawnych, za pomocą których można zrealizować cel usprawiedliwiający ograniczenie. Drugą jest zasada przydatności, zgodnie z którą jeśli istnieje kilka różnych sposobów ograniczenia danego prawa konstytucyjnego ze względu na konstytucyjnie uprawniony cel, należy wybrać środek najmniej uciążliwy. Trzecim elementem zasady proporcjonalności jest zasada proporcjonalności *sensu stricto*. Polega ona na wazieniu dwóch lub więcej kolidujących ze sobą zasad i wskazaniu, która z nich w danych okolicznościach faktycznych i prawnych ma pierwszeństwo (wyrok Trybunału Konstytucyjnego K 14/11)

3) Zasada równości wobec prawa

Zgodnie z art. 32 ust. 1 Konstytucji wszyscy są wobec prawa równi oraz wszyscy mają prawo do równego traktowania przez władze publiczne. Przepis ten w orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego rozumiany jest nie tylko jako ustrojowa zasada państwa polskiego, ale również jako wyrażający szczególne publiczne prawo podmiotowe obywateli do równego traktowania (wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 28 maja 2002 roku, sygn. P 10/01). Specyficzny charakter tego prawa wyraża się w konieczności uwzględnienia nie tylko norm znajdujących zastosowanie do konkretnej osoby, ale również tych, które adresowane są do osób znajdujących się w takiej samej lub podobnej sytuacji. W konsekwencji naruszenie zasady równości polegać będzie co do zasady na odmiennym ukształtowaniu zagwarantowanych w Konstytucji praw i wolności osobom znajdującym się w takiej samej sytuacji, bądź też na tożsamym kształtowaniu zagwarantowanych w Konstytucji praw i wolności względem osób, które znajdują się w sytuacji istotnie odmiennie. Niekonstytucyjność kontrolowanej normy prawnej ze względu na naruszenie zakazu równości może polegać na odmiennym traktowaniu adresatów, którzy charakteryzują się wspólną cechą istotną oraz na tożsamym traktowaniu adresatów, którzy różnią się określoną cechą istotną, uzasadniającą traktowanie ich odmiennie (wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 27 marca 2007 roku, sygn. SK 9/05, wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 24 lutego 1999 roku, sygn. SK 4/98, wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 9 maja 2005 roku, sygn. SK 14/04, wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 28 marca 2007 roku, sygn. K 40/04).

Również sama zasada równości może doznawać ograniczeń ze względu na konieczność realizacji innych zasad konstytucyjnych. Ograniczenia te muszą jednak uwzględniać zasadę proporcjonalności, wyrażoną w art. 31 ust. 3 Konstytucji (wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 5 grudnia 2000 roku, sygn. K 35/99, wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 22 lutego 2005 roku, sygn. K 10/04).

5. Uzasadnienie sprzeczności z Konstytucją art. 42 § 3 k.k.

1) Naruszenie prawa do sądu

Zgodnie z art. 42 § 3 k.k. w obecnym brzmieniu sąd orzeka zakaz prowadzenia wszelkich pojazdów mechanicznych dożywotnio w razie popełnienia przestępstwa określonego w art. 178a § 4 k.k. lub jeżeli sprawca w czasie popełnienia przestępstwa określonego w art. 173k.k.,

którego następstwem jest śmierć innej osoby lub ciężki uszczerbek na jej zdrowiu, albo w czasie popełnienia przestępstwa określonego w art. 177 § 2 k.k. lub w art. 355 § 2 k.k. był w stanie nietrzeźwości lub pod wpływem środka odurzającego lub zbiegł z miejsca zdarzenia, chyba że zachodzi wyjątkowy wypadek, uzasadniony szczególnymi okolicznościami.

Ustawodawca, nie tylko podejmując decyzje w zakresie penalizacji określonych czynów, ale również przewidując ramy możliwych do wymierzenia za nie sankcji karnych, nie może naruszać wyrażonych w Konstytucji zasad dotyczących podziału kompetencji pomiędzy władzą ustawodawczą i władzą sądowniczą. Ma on przy tym możliwość stosunkowo szerokiego ukształtowania wyboru rodzaju kary i środka karnego oraz określenia ich rozmiaru, bądź też kompetencje sądów w tym zakresie zawężyć. Zbyt radykalne zawężenie swobody sędziowskiego uznania prowadzi do sytuacji, w której sąd rozstrzygający konkretną sprawę nie może dokonać takiego wyboru rodzaju i rozmiaru wymierzanych sankcji, który odpowiadać będzie zasadzie sprawiedliwości. Konsekwencją takiej sytuacji będzie naruszenie konstytucyjnego wymogu ukształtowania procedury karnej zgodnie z zasadą sprawiedliwości i jawności, stanowiącą element prawa do sądu. Sytuacja, w której działania sędziego cechuje swoisty automatyzm w wymierzaniu dolegliwości, stanowi w konsekwencji naruszenie publicznego prawa podmiotowego do sprawiedliwego rozpatrzenia sprawy.

Zasada swobodnego uznania sądu oznacza, że sąd ma prawnie zagwarantowaną możliwość swobodnego kształtowania wymiaru kary za konkretne przestępstwo, choć w granicach wyznaczonych przez ustawę. Zasada ta jest ściśle powiązana z konstytucyjną zasadą niezależności sądów (art. 175 ust. 1 Konstytucji) oraz zasadą odrębności władzy sądowniczej od innych władz (art. 173 Konstytucji). Na mocy tych zasad wymierzanie sprawiedliwości, w tym sprawiedliwości karnej, zostało zarezerwowane dla kompetencji sądu (M. Melezini, *Granice swobodnego uznania sądu przy wymiarze środków karnych* w: M. Bojarski, J. Brzezińska, K. Łucarz (red.), *Problemy współczesnego prawa karnego i polityki kryminalnej. Księga Jubileuszowa Profesor Zofii Sienkiewicz*, Wrocław 2015, s. 269–270).

Obowiązujący w Polsce model prawa karnego oparty jest o zasadę względnej oznaczoności sankcji karnych, zgodnie z którą ustawodawca wskazuje w treści przepisu jaki rodzaj sankcji może być zastosowany za dany czyn zabroniony oraz w jakich granicach. Do sądu natomiast

należy wybór sankcji w określonych granicach, który winien być oparty na analizie całości okoliczności faktycznych sprawy oraz zdeterminowany celami postępowania karnego, spośród których na plan pierwszy wysuwa się cel w postaci trafnej reakcji karnej (art. 2 pkt 2 k.p.k.). Trafna reakcja karna musi uwzględniać okoliczności konkretnego zdarzenia, w szczególności stopień społecznej szkodliwości czynu oraz stopień winy sprawcy. W szczególności nie spełnia cechy sprawiedliwego rozpoznania sprawy sytuacja, w której normy prawa materialnego nakazują sądowi orzekającemu orzeczenie sankcji karnych, które przekraczają stopień winy sprawcy (art. 53 § 1 k.k.) oraz wymagają stosowania sankcji niecelowych lub nadmiernie surowych. W konsekwencji należy uznać, że stosowanie w kodeksie karnym sankcji o charakterze bezwzględnie oznaczonym, nieprzewidującej możliwości miarkowania wymiaru kary, stanowi naruszenie art. 10 ust. 1 Konstytucji, a także art. 175 ust. 1 Konstytucji i art. 173 Konstytucji. W takich przypadkach bowiem rola sądu sprowadza się wyłącznie do subsumpcji stanu faktycznego pod określoną normę prawną, wraz z automatyczną koniecznością jej zastosowania. Prowadzi to do rozwiązania, w ramach którego wymiar sprawiedliwości w istocie sprawuje ustawodawca, co stanowi naruszenie art. 10 ust. 1, art. 173 i art. 175 ust. 1 Konstytucji.

Należy zauważyć, że środek karny zakazu prowadzenia pojazdów mechanicznych przeszedł na gruncie kodeksu karnego ewolucję w kierunku stopniowego zaostrzania represji i ograniczania dyskrecjonalności władzy sędziowskiej. W chwili wejścia w życie kodeksu karnego miał on zawsze charakter fakultatywny i mógł zostać orzeczony na okres maksymalnie 10 lat. Warto również zauważyć, że czyn polegający na samym prowadzeniu pojazdu w stanie nietrzeźwości nie stanowił wówczas przestępstwa. Następnie kolejnymi nowelizacjami wprowadzono możliwość orzeczenia zakazu prowadzenia wszelkich pojazdów mechanicznych na zawsze (w 2000 roku) oraz nadano mu w każdym przypadku obligatoryjny charakter (w 2010 roku). Następnie stosowanie dożywotniego zakazu prowadzenia pojazdów mechanicznych rozszerzono na sprawców przestępstwa prowadzenia pojazdu w stanie nietrzeźwości, którzy byli wcześniej prawomocnie skazani za to przestępstwo (w 2015 roku). Kolejne, coraz bardziej rygorystyczne sankcje w zakresie przestępstw przeciwko bezpieczeństwu w komunikacji są przy tym wprowadzane, mimo że liczba wypadków i kolizji drogowych oraz liczba ich ofiar konsekwentnie, stale spada w Polsce od około 1997 roku (zob.

raporty roczne KGP dostępne pod adresem: <https://statystyka.policja.pl/st/ruch-drogowy/76562,wypadki-drogowe-raporty-roczne.html>).

Brak możliwości miarkowania dolegliwości w postaci długości trwania zakazu prowadzenia wszelkich pojazdów mechanicznych może uniemożliwić sądowi sprawiedliwe rozpoznanie sprawy, a w szczególności zastosowanie dyrektyw sądowego wymiaru kary wskazanych w art. 53 k.k. i mających zastosowanie do środków karnych na podstawie art. 56 k.k. Problem ten ma szczególnie jaskrawy charakter w kontekście czynu zabronionego z art. 178a § 4 k.k. Przepięstwo to w przeciwieństwie do innych czynów zabronionych wskazanych w dyspozycji art. 42 § 3 k.k., ma charakter formalny. Do stwierdzenia jego popełnienia nie jest konieczne wykazanie stworzenia przez sprawcę jakiegokolwiek zagrożenia w ruchu lądowym. Sprawca może więc prowadzić pojazd prawidłowo i tak popełniając przestępstwo. Sytuację taką należy więc traktować odmiennie, niż przypadki popełnienia w stanie nietrzeźwości czynów zabronionych z art. 173, art. 177 § 2 i art. 355 § 2 k.k., które znamienne są szczególnie poważnymi skutkami w postaci spowodowania ciężkiego uszczerbku na zdrowiu lub śmierci człowieka.

Zastosowanie środka karnego z art. 42 § 3 k.k., w szczególności wobec sprawcy przestępstwa z art. 178a § 4 k.k., stanowiącego czyn jedynie z abstrakcyjnego narażenia dobra prawnego na niebezpieczeństwo i mogącego mieć w przypadku niewielkiego przekroczenia granicy stanu nietrzeźwości stosunkowo drobny charakter, narusza konstytucyjną zasadę prawa do sądu (art. 45 ust. 1 Konstytucji), prowadząc do niebezpieczeństwa zastosowania sankcji karnych przekraczających swoją dolegliwością stopień winy sprawcy i z powyższych względów stanowi naruszenie konstytucyjnego prawa do sprawiedliwego rozpatrzenia sprawy.

Należy zaznaczyć, że oceny tej nie zmienia względnie obligatoryjny charakter art. 42 § 3 k.k. Ustawodawca zastrzegł, że sąd może odstąpić od wymierzenia dożywotniego środka karnego wyłącznie wówczas, gdy zachodzi wyjątkowy wypadek, uzasadniony szczególnymi okolicznościami. Rozwiązanie to budzi zasadnicze wątpliwości interpretacyjne. Nie wystarczy samo uznanie przez sąd, że sytuacja konkretnego oskarżonego jest „wyjątkowa”, ale owa wyjątkowość winna mieć dodatkowo kwalifikowany charakter, specjalne uzasadnienie ze względu na „szczególne okoliczności”. Rozwiązanie to nie spełnia więc oczekiwanego

od prawa karnego wymogu odpowiedniej precyzji i jasności. Warto zauważyć, że jest to jedyny przypadek kodeksowej klauzuli generalnej, która zawiera podwójną kwalifikację „wyjątkowości”. Klauzula „wyjątkowego wypadku” została w zawarta w dwóch przepisach przewidujących szczególną podstawę nadzwyczajnego złagodzenia kary (art. 150 § 2 k.k. i art. 264a § 2 k.k.). Nadto kodeks posługuje się pojęciem „szczególnie uzasadnionego wypadku” lub „szczególnie uzasadnionych wypadków” (art. 41b § 5 k.k., art. 60 § 2 k.k., art. 69 § 4 k.k., art. 77 § 2 k.k.) „szczególnie uzasadnionych przypadków” (art. 44a § 6 k.k.) „szczególnie uzasadnionych okoliczności (art. 47 § 4 k.k.), „szczególnych względów” (art. 68 § 2a k.k., art. 75 § 2a k.k.) i „szczególnie ważnych powodów” (art. 336 § 4 k.k.). O ile powyższe rozwiązania mają na celu zapewnienie sądowi realnej możliwości podjęcia decyzji o zastosowaniu danej instytucji, o tyle podwójna kwantyfikacja okoliczności odstąpienia od zastosowania obligatoryjnego środka karnego w istocie wprowadza pozór swobody w orzekaniu. Sąd orzekający bowiem staje przed problemem uzasadnienia szczególnej wyjątkowości decyzji o odmowie jego zastosowania, narażając stabilność swego orzecznictwa na łatwe do sformułowania zarzuty apelacyjne. W konsekwencji rozwiązanie to należy postrzegać w istocie jako mogące skłaniać sądy do konformistycznych decyzji. Co więcej, brzmienie klauzuli generalnej zawartej w art. 42 § 3 k.k. nakazuje uznać, że sąd w przypadku popełnienia czynu zabronionego z art. 178a § 4 k.k. stoi przed decyzją o zastosowaniu dożywotniego zakazu lub o niestosowaniu tego środka karnego. Art. 42 § 3 k.k. należy bowiem postrzegać jako przepis szczególny wobec art. 42 § 1 i 2 k.k. Nie ma więc możliwości wyboru orzeczenia środka karnego w łagodniejszym wymiarze z uwagi na brak podstaw ustawowych. Tak określona ustawowo sankcja stoi w sprzeczności z zasadami indywidualizacji kary i środków karnych oraz sprzyja automatyzmowi wymiaru tego środka (zob. R.A. Stefański, Obligatoryjny zakaz prowadzenia pojazdów, Prokuratura i Prawo 2011, z. 5, s. 8, R. Rynkun-Werner, Dożywotni zakaz prowadzenia pojazdów mechanicznych a konstytucyjne wartości demokratycznego państwa prawa, Palestra 2018, z. 1, s. 47).

2) Ograniczenie wolności poruszania się

Ponieważ środek karny zakazu prowadzenia wszelkich pojazdów mechanicznych stanowi zasadnicze ograniczenie wolności poruszania się po terytorium Polski, traktowany jest on jako instytucja o szczególnie represyjnym charakterze, wyróżniająca się na tle pozostałych środków karnych, mających przede wszystkim prewencyjny charakter (zob. M. Melezini, Środki karne

jako instrument polityki kryminalnej, Białystok 2013, s. 93 i n.). Brak możliwości korzystania z samochodu jako kierowca w istotnej mierze wyklucza daną osobę z życia społecznego, w szczególności ograniczając możliwość wyboru miejsca pracy, korzystania z dóbr kultury czy z ochrony zdrowia. W związku z powyższym tego rodzaju ograniczenie winno spełniać rygorystyczny test proporcjonalności.

Obligatoryjna formuła dożywotniego zakazu prowadzenia wszelkich pojazdów mechanicznych testu tego nie spełnia. Choć nie można wykluczyć, że stosowanie tego zakazu może być przydatne w zapobieganiu przestępczości drogowej i w konsekwencji w ochronie dóbr prawnych w postaci życia, zdrowia i mienia uczestników ruchu, to nie przechodzi on pozytywnie w obecnej formule zarówno testu konieczności jak i testu proporcjonalności *sensu stricto*. Ten sam cel mógłby bowiem równie skutecznie realizować zakaz o charakterze fakultatywnym, pozostawiony do swobodnej decyzji sądu. Nie można bowiem z góry założyć, że rozstrzygnięcia o charakterze fakultatywnym w mniejszym stopniu zabezpieczyłyby dobra prawne osób uczestniczących w ruchu drogowym. W konsekwencji obligatoryjność zakazu stanowi zbędną maksymalizację celu całkowitego wyłączenia określonej grupy osób z uczestnictwa w ruchu w charakterze kierowców kosztem istotnego ograniczenia wolności jednostek.

Rozstrzygnięcie w przedmiocie zakazu prowadzenia pojazdów stanowi w istocie podjęcie decyzji o przyznaniu prymatu jednej spośród kilku wartości konstytucyjnych w sytuacji, w której pełne zagwarantowanie ochrony tych wartości nie jest możliwe. Przypadek ten stanowi przykład konfliktu dóbr prawnych, z jednej strony bezpieczeństwa osób uczestniczących w ruchu, a z drugiej wolności jednostek, w szczególności w aspekcie prawa do swobodnego poruszania się po terytorium Polski. Zasada proporcjonalności *sensu stricto* nakazuje rozstrzygnięcie tego rodzaju konfliktu w taki sposób, aby została zachowana odpowiednia proporcja pomiędzy ustanowionymi obciążeniami a celem regulacji. Innymi słowy stopień naruszenia wartości znajdujących się u podstaw danego prawa musi pozostawać w odpowiedniej proporcji do stopnia realizacji wartości, których ochrona jest celem ingerencji. W konsekwencji stosowanie zasady proporcjonalności *sensu stricto* wymaga ważenia kolidujących wartości (zob. K. Wojtyczek, Granice ingerencji ustawodawczej w sferę praw człowieka w Konstytucji RP, Zakamycze 1999, s. 159 – 160). W przekonaniu skarżącego stosowanie obligatoryjnego,

dożywotniego zakazu prowadzenia wszelkich pojazdów mechanicznych wobec sprawcy przestępstwa z art. 178a § 4 k.k. tego testu nie spełnia.

Należy zauważyć, że dla przypisania sprawcy przestępstwa jazdy w stanie nietrzeźwości (art. 178a § 1 i 4 k.k.) nie jest konieczne stwierdzenie, że osoba ta stworzyła jakiegokolwiek zagrożenie w ruchu. Jest to bowiem przestępstwo formalne z tzw. abstrakcyjnego narażenia dobra prawnego na niebezpieczeństwo. Oznacza to, że przedmiotem postępowania karnego o taki czyn nie jest wykazanie jakiegokolwiek niebezpieczeństwa zachowania. Niebezpieczeństwo to jest jedynie pewną statystyczną cechą całej kategorii zachowań. Należy również zauważyć, że przestępność czynu jest uzależniona od odpowiedniej zawartości alkoholu w wydychanym powietrzu lub we krwi sprawcy. Wartość ta winna przekraczać 0,5 promila we krwi albo prowadzić do stężenia przekraczającego tę wartość lub przekraczać 0,25 mg na 1 dm³ w wydychanym powietrzu albo prowadzić do stężenia przekraczającego tę wartość (art. 115 § 16 k.k.). Warto zauważyć, że przestępstwo prowadzenia pojazdu mechanicznego w stanie nietrzeźwości, choć nie znalazło się w pierwotnej wersji kodeksu karnego, zostało uprzednio przewidziane w jego projekcie z 1994 roku („Państwo i Prawo”, wkładka 1994/2). Wprowadzając ten typ czynu zabronionego do projektu jednocześnie zmieniono definicję samego stanu nietrzeźwości, zakładając, że obejmie on sytuacje, gdy stężenie alkoholu we krwi przekracza 0,8 promila. Celem bowiem była penalizacja takich zachowań w komunikacji związanych ze stanem nietrzeźwości, które rzeczywiście są wysoce niebezpieczne dla innych uczestników ruchu. Następnie powrócono jednak do bardziej rygorystycznej definicji stanu nietrzeźwości uwzględniając w nowym kodeksie karnym brak tego rodzaju formalnego przestępstwa. Wprowadzając odpowiedzialność karną za prowadzenie pojazdu mechanicznego w sytuacji, gdy stężenie alkoholu we krwi osoby prowadzącej ten pojazd przekracza już tylko 0,5 promila, ustawodawca kierował się wyłącznie względami prewencyjnymi, nie biorąc pod uwagę rzeczywistego niebezpieczeństwa, jakie niosą ze sobą zachowania z art. 178a k.k. (zob. W. Wróbel, Krytycznie..., s. 55 – 56). Niewielki stopień społecznej szkodliwości prowadzenia pojazdu w stanie nietrzeźwości został odzwierciedlony w granicach ustawowego zagrożenia za ten czyn, w ramach których przewidziano alternatywnie grzywnę, ograniczenie wolności i pozbawienie wolności do lat 2 (art. 178a § 1 k.k.).

Ustawą z dnia 12 lutego 2010 roku o zmianie ustawy Kodeks karny, ustawy – Kodeks karny wykonawczy oraz ustawy Prawo ochrony środowiska zaostrożono odpowiedzialność karną za prowadzenie pojazdu w stanie nietrzeźwości, wprowadzając szczególną instytucję recydywy w tym zakresie (art. 178a § 4 k.k.), która to stanowiła podstawę wymiaru kary i środków karnych w przedmiotowej sprawie. Należy zauważyć, że rozwiązanie zastosowane w art. 178a § 4 k.k. samo w sobie jest szczególnie restrykcyjne, nie wskazano bowiem w tym przepisie czasu, po którym ponowne skazanie za przestępstwo prowadzenia pojazdu w stanie nietrzeźwości prowadzi do obostrzenia odpowiedzialności. W konsekwencji poszczególne skazania mogą być oddzielone wieloletnią przerwą, w czasie której sprawca czynu zabronionego może nie naruszać reguł postępowania w ruchu, o ile tylko poprzednie skazanie nie ulegnie zatarciu.

Wyjątkowa represyjność omawianej regulacji oraz jej konsekwencji w postaci zastosowania art. 42 § 3 k.k., nie pozwalająca na racjonalne wymierzenie sankcji karnych, jest szczególnie aktualna w okolicznościach, które towarzyszyły skazaniu skarżącego. Należy bowiem zauważyć, że o przypisaniu mu sprawstwa przestępstwa zdecydowało jedno badanie na zawartość alkoholu w wydychanym powietrzu, które wykazało wynik 0,32 mg/dm³. Był to więc rezultat minimalnie przekraczający dolną granicę stanu nietrzeźwości. Co więcej, o przypisaniu okoliczności obostrzającej odpowiedzialność karną z art. 178a § 4 k.k. zdecydowały uprzednie skazania skarżącego za czyny z art. 178a § 1 k.k., które miały miejsce odpowiednio lutego 2009 roku (wyrok Sądu Rejonowego , sygn. VIII) oraz maja 2010 roku (wyrok Sądu Rejonowego , sygn.). Z kolei same czyny, które stanowiły podstawę przypisania recydywy miały miejsce odpowiednio września 2009 roku oraz lutego 2010 roku. Oznacza to, że wobec skarżącego zastosowano szczególny rygor środka karnego zakazu prowadzenia wszelkich pojazdów mechanicznych z powodu czynów popełnionych dziewięć lat wcześniej.

Dowód: dokumentacja z akt postępowania karnego przed Sądem Rejonowym w Z , sygn. : odpis wyroku Sądu Rejonowego w W z dnia lutego 2009 roku, sygn. (k. 51), odpis wyroku Sądu Rejonowego w W z dnia maja 2010 roku, sygn. (k. 76 77).

Nadto naruszenie zasady proporcjonalności wynika również z dalej idących konsekwencji stosowania dożywotniego zakazu prowadzenia wszelkich pojazdów mechanicznych. Zgodnie bowiem z art. 107 § 6 k.k. zatarcie skazania nie może nastąpić przed wykonaniem, darowaniem albo przedawnieniem wykonania środka karnego. W konsekwencji osoba, wobec której stosowany jest dożywotni środek karny przez resztę życia będzie figurowała jako osoba karana w Krajowym Rejestrze Karnym. Z okolicznością tą związane są ograniczenia w wykonywaniu rozmaitych zawodów, co czyni ten środek karny szczególnie dolegliwym i nie pozwala na uwzględnienie zasad wymiaru kary, w szczególności zasady, zgodnie z którą wymierzona kara nie może przekraczać swojej dolegliwością stopnia winy. Biorąc pod uwagę wskazane wyżej okoliczności w przekonaniu skarżącego zapadłe wobec niego rozstrzygnięcia, w których zastosowano art. 42 § 3 k.k., stanowiły nieproporcjonalne naruszenie jego konstytucyjnie chronionych wolności.

3) Naruszenie zasady równego traktowania

Przepis art. 42 § 3 k.k. w sposób jednolity traktuje różne grupy sprawców czynów zabronionych. Przesłanką orzeczenia dożywotniego zakazu prowadzenia wszelkich pojazdów mechanicznych na tej podstawie jest:

- a) skazanie za przestępstwo z art. 178a § 4 k.k.;
- b) skazanie za przestępstwo z art. 173 k.k., którego następstwem jest śmierć innej osoby lub ciężki uszczerbek na jej zdrowiu, skazanie za przestępstwo z art. 177 § 2 k.k. oraz skazanie za przestępstwo z art. 355 § 2 k.k., jeżeli w czasie popełnienia jednego z tych przestępstw sprawca znajdował się w stanie nietrzeźwości lub pod wpływem środka odurzającego;
- c) skazanie za przestępstwo z art. 173 k.k., którego następstwem jest śmierć innej osoby lub ciężki uszczerbek na jej zdrowiu, skazanie za przestępstwo z art. 177 § 2 k.k. oraz skazanie za przestępstwo z art. 355 § 2 k.k., jeżeli sprawca zbiegł z miejsca zdarzenia.

Pomiędzy przesłanką oznaczoną literą (a) a przesłankami oznaczonymi literami (b) i (c) zachodzą fundamentalne dysproporcje. Jak zaznaczono wcześniej, do przypisania czynu zabronionego z art. 178a § 4 k.k. nie jest konieczne wykazanie stworzenia przez sprawcę zagrożenia w ruchu, podczas gdy czyny zabronione opisane w ramach przesłanki (b) i (c)

stanowią najpoważniejsze przestępstwa skutkowe popełnione w komunikacji, skierowane przeciwko życiu i zdrowiu innych osób. Dysproporcje pomiędzy tymi czynami odzwierciedla wysokość ustawowego zagrożenia. Czyn z art. 173 k.k. znamieny skutkiem o którym mowa w art. 42 § 3 k.k. jest zagrożony w przypadku przestępstwa umyślnego karą pozbawienia wolności do 12 lat a w przypadku przestępstwa nieumyślnego karą pozbawienia wolności do 8 lat. Podobnie czyny zabronione z art. 177 § 2 k.k. i z art. 355 § 2 k.k. są zagrożone karą do 8 lat pozbawienia wolności. Nadto w przypadku popełnienia ich przez osobę znajdującą się w stanie nietrzeźwości lub pod wpływem środka odurzającego oraz wobec osoby, która zbiegła z miejsca zdarzenia, kara za przestępstwo zostaje orzeczona w wymiarze od dolnej granicy ustawowego zagrożenia zwiększonego o połowę, a w przypadku czynu z art. 177 § 2 k.k. w wysokości nie niższej niż 2 lata, do górnej granicy zagrożenia zwiększonego o połowę (art. 178 § 1 k.k.). W konsekwencji za czyny z art. 173 k.k. i art. 177 § 2 k.k., które mogą stanowić podstawę orzeczenia środka karnego z art. 42 § 3 k.k. sąd wymierza odpowiednio kary pozbawienia wolności w granicach: od 4 do 18 lat (art. 173 § 3 k.k.), od roku do 12 lat (art. 173 § 4 k.k.) oraz od 2 do 12 lat (art. 177 § 2 k.k.). W istocie więc w przypadku wszystkich tych czynów zabronionych założeniem ustawodawcy jest reakcja w postaci długoletniej kary pozbawienia wolności. Orzeczenie środka karnego ma uboczny charakter, nie wpływając istotnie na punitywność przedmiotowych regulacji ze względu na podstawowe znaczenie szczególnie surowej kary. Z kolei zasadniczo odmiennie przedstawia się przypadek skazania za przestępstwo z art. 178a § 4 k.k., które jest zagrożone karą do 5 lat pozbawienia wolności. Należy bowiem zauważyć, że w odniesieniu do tak zagrożonych przestępstw kodeks karny wyraża zasadę *ultima ratio* pozbawienia wolności i prymatu kar o charakterze nieizolacyjnym, co wynika jednoznacznie z art. 58 § 1 k.k. W konsekwencji więc mamy w tym przypadku do czynienia z przestępstwem o radykalnie niższym stopniu społecznej szkodliwości, w przypadku którego reakcja prawa karnego zostaje jednak nieproporcjonalnie obostrzona przez zastosowanie środka karnego dożywotniego zakazu prowadzenia pojazdów mechanicznych. W rzeczywistości więc to nie ustawowe zagrożenie wskazuje generalny poziom represyjności prawa karnego, ale szczególna podstawa zastosowania środka karnego. Rozwiązanie to jest niespójne z aksjologią kodeksu karnego, w ramach której najbardziej represyjne środki karne są stosowane wobec najpoważniejszych czynów zabronionych, zagrożonych najsurowszymi karami.

Wobec powyższego należy zauważyć, że dyspozycją art. 42 § 3 k.k. objęte dwie całkowicie odmienne kategorie czynów zabronionych i w konsekwencji dwie zupełnie różne grupy sprawców. Identycznie potraktowano osoby, które dopuściły się najpoważniejszych czynów przeciwko bezpieczeństwu komunikacji, w szczególności spowodowały śmierć człowieka oraz sprawców przestępstwa formalnego, nie zawierającego nawet elementu stworzenia zagrożenia w ruchu. W przekonaniu skarżącego obie te grupy osób winny być traktowane odmiennie, a zrównanie wobec tych grup konsekwencji prawnych wynikających z treści art. 42 § 3 k.k. prowadzi do nieproporcjonalnego naruszenia zasady równości wobec prawa.

6. Orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego dotyczące art. 42 § 3 k.k.

Przepis art. 42 § 3 k.k. był już przedmiotem kontroli zgodności z wzorcami konstytucyjnymi w postępowaniu przed Trybunałem Konstytucyjnym o sygn. SK 46/19. Wyrokiem z dnia 16 grudnia 2020 roku Trybunał uznał, że art. 42 § 3 k.k. w zakresie, w jakim nakazuje sądowi powszechnemu orzeczenie dożywotniego zakazu prowadzenia wszelkich pojazdów mechanicznych, jeżeli sprawca w czasie popełnienia przestępstwa określonego w art. 177 § 2 tej ustawy był w stanie nietrzeźwości, jest zgodny z art. 45 ust. 1 i art. 65 ust. 1 w związku z art. 31 ust. 3 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej.

Orzeczenie to nie tworzy powagi rzeczy osądzonej, mającej wpływ na rozstrzygnięcie w postępowaniu toczącym się na skutek niniejszej skargi. W pierwszej kolejności należy zauważyć, że rozstrzygniętej sprawie Trybunał badał kwestionowany przepis w zakresie, w jakim znajduje on zastosowanie do sprawcy przestępstwa z art. 177 § 2 k.k., a nie przestępstwa z art. 178a § 4 k.k. Jak zaznaczono w uzasadnieniu skargi przypadki te charakteryzują zasadnicze różnice. Nadto wzorcem kontroli w sprawie o sygn. SK 46/19 były jedynie przepisy 45 ust. 1 i art. 65 ust. 1 w związku z art. 31 ust. 3 Konstytucji, które stanowią jedynie częściowo wzorzec wskazany w pkt I.1 niniejszej skargi.

Pewne uwagi poczynione przez Trybunał Konstytucyjny na gruncie rozstrzygnięcia w sprawie SK 46/19 mogą jednak mieć znaczenie dla skuteczności niniejszej skargi i wymagają odniesienia się. Trybunał Konstytucyjny uznał, że sankcja określona w art. 42 § 3 k.k. nie ma charakteru bezwzględnie oznaczonego ze względu na możliwość odstąpienia od jej

